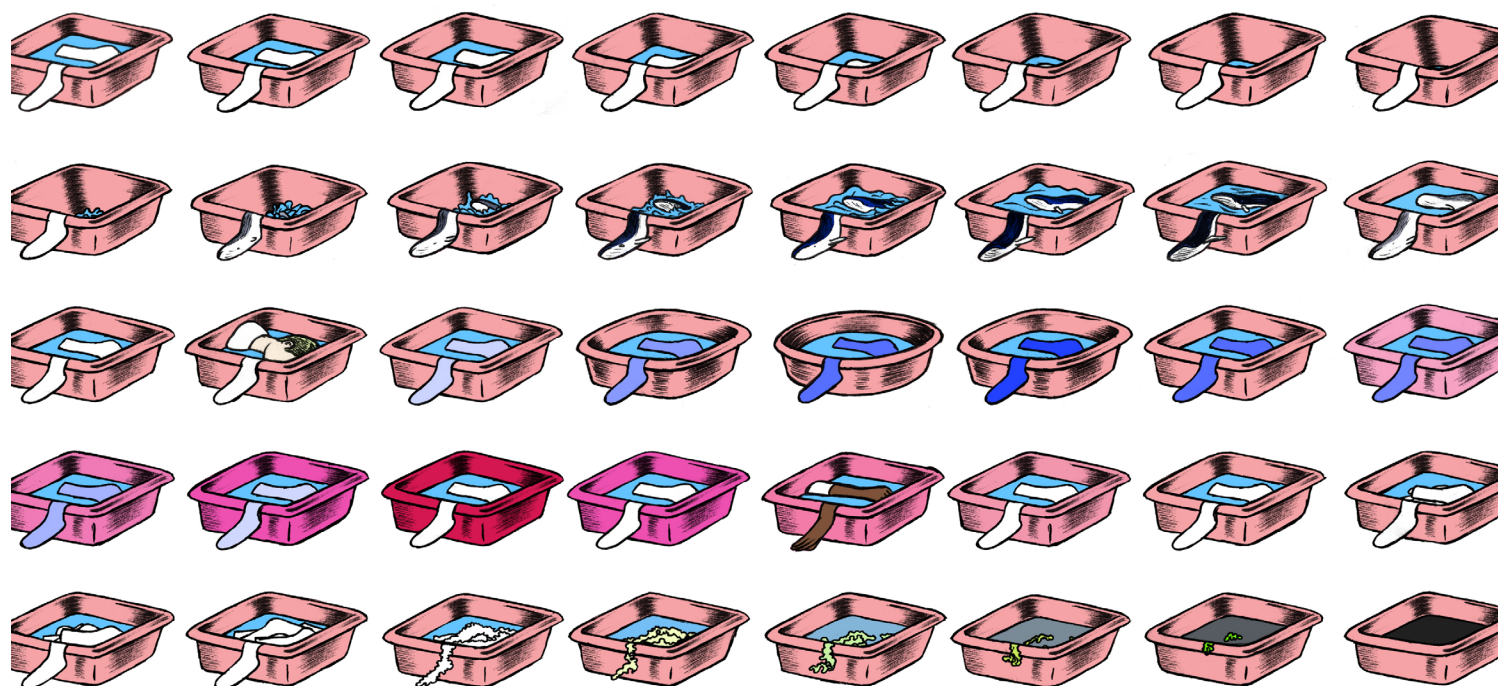

Iemand die slaapt

Lesbrief van
Het Zuidelijk
en BOG.

hzt.nl

Inleiding

Beste docent,

Binnenkort bezoekt u met leerlingen de voorstelling *Iemand die slaapt* van BOG. en Het Zuidelijk Toneel. Deze lesbrief geeft informatie om klassikaal te behandelen, bespreken en bekijken. Zodat het verhaal van de voorstelling, en de voorliggende thema's al kunnen gaan leven in de klas. Daarnaast bevat de lesbrief informatie over het theaterbezoek.

Deze lesbrief geeft verder inzicht in hoe de voorstelling tot stand is gekomen en werpt een blik op de achtergronden die hiermee samen hangen.

Deze lesbrief is geschikt voor bovenbouw HAVO/VWO/GYM, MBO Theater & artiest. En sluit aan bij de vakken Nederlands, Frans en Geschiedenis.

Heeft u vragen of opmerkingen n.a.v. deze lesbrief stuur ze dan naar: educatie@hzt.nl.
Ik wens u een fijne voorstelling en een enerverende voorbereiding toe!

vriendelijke groet,

Irish Kensenhuis
hoofd educatie
Het Zuidelijk Toneel

Inhoudsopgave

Over BOG.	pagina 4
Over <i>Iemand die slaapt</i>	pagina 5
BOG. over het boek	pagina 6
Anderen over het boek	pagina 7
Over het theaterbezoek	pagina 8
Theaterregels	
Begeleiding	
Tekstfragment	pagina 9
Opdrachten	pagina 11

Informatie

Wilt u nadere informatie of een gesprek op maat?

Hoofd educatie Irish Kensenhuis kan u er alles over vertellen.
U kunt haar bereiken via deze contactgegevens:

Irish Kensenhuis
educatie@hzt.nl | 013-33 44 515 | hzt.nl/educatie

Over BOG.

BOG. is de Vlaams–Nederlandse collectie van de vier theatermakers Judith de Jooode, Benjamin Moen, Sanne Vanderbruggen en Lisa Verbelen, dramaturg Roos Euwe en zakelijk leider Anne Baltus.

Sinds de eerste voorstelling *BOG. een poging het leven te herstructureren* (2013) maakt BOG. voorstellingen vanuit het verlangen naar een zo volledig mogelijk overzicht. Naar het uitstallen, benoemen, uitvouwen, uitzoemen, rangschikken, categoriseren en opsommen van alles waar de mens vat op tracht te krijgen, maar te groot of te klein is om vast te pakken.

DNA van BOG.

De titel van de eerste voorstelling klopt bij wat BOG. in vrijwel alle voorstellingen doet: elke voorstelling is een poging het eigen perspectief te overstijgen en het vanzelfsprekende opnieuw te laten zien door het op een andere manier te structureren.

Door hetzelfde vanuit een andere hoek, in een andere volgorde of via andermans perspectief te laten zien. Maar met elke poging stuit BOG. onvermijdelijk op de grenzen van de taal. Elke voorstelling gaat ook over hoe ons denken in taal de wereld vormgeeft. BOG. nuanceert en zoekt naar nieuwe verwoordingen in de hoop iets waarachtig te vinden (voor even), in de hoop met woorden toch iets onbeschrijfelijk te beschrijven.

De voorstellingen van BOG. worden gekenmerkt door de zelfgeschreven filosofische, muzikale teksten waarin klank, betekenis en ritme gelijkwaardig zijn aan elkaar.

BOG. maakt toegankelijke, heldere voorstellingen op het snijvlak van theater, muziektheater, hoorspel en performance. In een continu veranderende wereld zoeken de makers tijdelijke ijkpunten zonder daarbij de complexiteit te schuwen.

Terugblik

BOG. maakte onder meer de voorstellingen *MEN. de mening herzien* (2014), *GOD.* (2015), *OER. een oefening* (2016) en de familievoorstelling *KID.* (2017).

Over *Iemand die slaapt*

Iemand die slaapt is een muzikale voorstelling waarin BOG. het alledaagse, het tijdloze, het eenzame en het gemeenschappelijk van het menselijk bestaan voelbaar te maken.

Georges Perec

Iemand die slaapt is gebaseerd op het boek *Een man die slaapt* van Georges Perec, één van de grootste inspiratiebronnen van BOG.. Het boek is geschreven vanuit het perspectief van een twintiger in Parijs. Terwijl de wereld op springen staat, neemt hij niet langer deel aan het leven dat hij verwacht wordt te leiden.

Perec schreef de tekst in de je-vorm waardoor jij als publiek direct wordt aangesproken. Alsof jij je terugtrekt. Alsof jij het bent die wandelt, kijkt, registreert, niet oordeelt, poogt niet te verlangen, niets zoekt, niets vindt.

Van boek naar theater

BOG. heeft zelf een bewerking gemaakt van het boek, en creëert momenteel samen met slagwerker Nina de Jong (bekend van de band *Spill Gold*) en eindregisseur Erik Whien een muzikale theatervoorstelling over een poging doen tot onverschilligheid, over hoe iemand zoekt naar wat leven is, wat er onder het leven ligt, over eenzaamheid, over de onvermijdelijkheid van een mens te zijn.

Eén van de favoriete zinnen van BOG. uit het boek:

Je bestaat niet meer: uren, dagen volgen elkaar op, seizoenen gaan voorbij, de tijd verglijdt, je leeft voort, zonder vreugde of droefenis, zonder toekomst of verleden, zomaar, gewoon, vanzelfsprekend, als een druppel aan een kraan, van een fonteintje op een overloop, als zes sokken die in een roze plastic teiltje staan te weken, als een vlieg of als een oester, als een koe, als een slak, als een kind of als een grijsaard, als een rat.'

CREDITS

van en door Judith de Joode, Benjamin Moen, Sanne Vanderbruggen en Lisa Verbelen

originele tekst George Perec

vertaling Rokus Hofstede

tekstbewerking BOG.

dramaturgie Roos Euwe

artistiek advies Piet Menu, Jens Bouterry

slagwerk Nina de Jong

eindregie Erik Whien

kostuums Johanna Trudzinski

zakelijk leiding Anne Baltus

technische productie en lichtontwerp David de Joode

publiciteit BOG. en Het Zuidelijk Toneel

PRODUCTIE

Het Zuidelijk Toneel, BOG. en detheatermaker

INFO

speelperiode: 5 december t/m 26 januari 2019

première: 7 december 2018, De Nieuwe Vorst (Tilburg)

duur: vermoedelijk 120'

BOG. over het boek

De Franse auteur Georges Perec (1936 – 1982) baseerde zijn boek *Een man die slaapt* op ervaringen die hijzelf heeft gehad als twintiger.

Verslag

BOG. ziet zijn boek als een gedetailleerd verslag van de doorschijnende aanwezigheid van iemand die buiten het leven probeert te staan, die niet meer wilt voldoen aan de verwachtingen die bij het leven horen. De naamloze hoofdpersoon wandelt door de drukke stad, kijkt zonder te zien, kranten leest zonder te onthouden wat er in staat, spreekt zonder contact te maken.

Over het boek

Het boek kwam uit in 1967, niet lang voordat er in Parijs de beroemd geworden studentenprotesten plaatsvonden. Maar dat weten we pas achteraf. Op het moment dat Perec dit als twintiger ervoer en opschreef hing er misschien niet meer dan een gevoel in de lucht, een verlangen naar iets anders.

Een tijd in afwachting van verandering kan ertoe leiden dat mensen samen in actie komen maar niet noodzakelijk. Het kan ook leiden tot teruggeworpen worden op jezelf, tot twijfel en vervreemding.

Met het maken van een voorstelling op basis van dit boek, vraagt BOG. zich met het publiek af wat het betekent als je jezelf onttrekt op het moment dat anderen zich steeds sterker engageren. Is deze positie benijdenswaardig? Is het vol te houden? En hoe kom je weer terug in het leven na die afstand?

En bovendien: kan een oefening in onverschilligheid helderder maken wat je wel raakt, wat er toe doet, wat het verschil maakt?

Anderen over het boek

Uit een recensie van Biblion:

Een schitterend boek van Georges Perec (1936–1982) in vertaling. (...) 'Een man die slaapt' is maar 101 bladzijden dik. De stijl is dromerig en obsessief tegelijk, en onmiskenbaar dichterlijk. Ook dit boek behelst een nauwkeurige reconstructie, namelijk van wat iemand denkt, doet, meemaakt, nadat hij heeft besloten geen onderscheiden bestaan meer te leiden en de begrippen tijd en nut af te schaffen. Deze twintiger turft alles als een buitenstaander en hij heeft het dan ook over zichzelf als 'je', ten teken van zijn individuele vervaging. Het ontgaat hem hier dat zelfs onverschilligheid niets vermag tegen de noodzaak te leven.

Recensie NRC Handelsblad:

Perecs literaire keuzes zijn altijd radicaal en dwingend. In *Un homme qui dort* plaatst hij zijn lezer in het bewustzijn van de hoofdpersoon die consequent in de jij-vorm wordt aangesproken. Hoewel de lezer er door dat procédé toe gebracht wordt zich met het personage van de Parijse student te vereenzelvigen en zich onder de invloed van Perecs herhalende, bijna bezwerende stijl door hem laat meevoeren naar het schemergebied van zijn bewustzijn, kan hij alleen maar gissen naar de oorzaak van zijn onverschilligheid en zijn angst.

Over het theaterbezoek

Waarschijnlijk hebben lang niet alle leerlingen ervaring met het theaterbezoek. En voor wie dat wel heeft is het altijd fijn om te weten wat er als publiek van je wordt verwacht.

We willen je daarom vragen om een aantal zaken met de groep te bespreken zodat iedereen goed voorbereid is en het theaterbezoek een ervaring zal zijn die een blijvende interesse oproept.

Theaterregels

- Op tijd aanwezig zijn.
- Mobiele telefoons uit.
- Jassen en tassen niet mee de zaal in en geen petten op in de zaal.
- Zo dicht mogelijk bij het speelveld gaan zitten.
- Geen luid commentaar en/of gepraat.
- Geen etenswaren, snoep, drinken en kauwgom in de zaal.
- Niet tijdens de voorstelling de zaal verlaten.
- Respect en aandacht voor de voorstelling.
- Applaus graag na afloop van de voorstelling.

Begrip

Jongeren waarderen regels beter wanneer zij die begrijpen. Het kan helpen om uw leerlingen de volgende vragen voor te leggen:

- Wat is het verschil tussen kijken naar een film of kijken naar een theatervoorstelling?
- Welke regels zou jij bedenken voor het publiek?

Al het voorgaande lijkt erg vanzelfsprekend. Toch blijkt dat leerlingen zich vaak onvoldoende realiseren wat het betekent dat acteurs zich 'live' voor hen inspinnen.

Dit vraagt om een andere houding van het publiek dan bijvoorbeeld een bioscoopbezoek.

Als de voorstelling verstoord wordt, is dit niet alleen storend voor het overige publiek, maar ook voor de acteurs. Dit alles wil uiteraard niet zeggen dat er nooit op een voorstelling gereageerd mag worden! Soms wordt immers bewust de reactie van het publiek uitgelokt.

Natuurlijk kan er gelachen worden, of mogen leerlingen reageren op scènes die expliciet om een reactie vragen. Een voorstelling bezoeken is natuurlijk ook vooral: plezier hebben!

Begeleiding

Wij rekenen erop dat u voor voldoende begeleiding van de leerlingen zorgt. Wij denken aan 1 volwassene begeleider per 15 leerlingen. De begeleider is verantwoordelijk voor deze groep leerlingen en zal moeten ingrijpen zodra dat nodig is.

Dit is wanneer ander publiek last ondervindt of wanneer de spelers gestoord worden.

Als u weet dat er leerlingen zijn die onrust kunnen veroorzaken of een geheugensteuntje nodig hebben, dan verzoeken wij u hen extra te begeleiden en er zelf tussen te gaan zitten.

Tekstfragment

Een man die slaapt. (orig. Un homme qui dort, 1967)
vertaling: Rokus Hofstede. De Arbeiderspers, 1996

Je zit met ontbloot bovenlijf en alleen een pyamabroek aan in je dienstbodenkamertje, op het smalle bankje dat je als bed gebruikt, met op schoot een boek, de Achttien colleges over de industriële samenleving van Raymond Aron, geopend op pagina honderdtwaalf.

Eerst is het alleen een soort verveling, een soort vermoeidheid, alsof je opeens merkt dat je al een hele tijd, al urenlang, ten prooi bent aan een sluipende, versuffende lusteloosheid die niet echt pijnlijk maar toch onverdraaglijk is, de weeïge en verstikkende gewaarwording dat je geen spieren of botten meer hebt, dat je een zak gips bent omringd door zakken gips.

De zon brandt op de zinken platen van het dak. Tegenover je, op een ruwhouten rekje, staat ter hoogte van je ogen een halflege, viezige kom Nescafe, een bijna leeg pak suiker en een reclame-asbak van wittig namaakopaalglas waarin een sigaret ligt te smeulen.

In de kamer naast de jouwe loopt iemand heen en weer, kucht, sleept met zijn voeten, verschuift meubels, trekt laden open. De kraan van het fonteintje op de overloop druppelt zonder ophouden. Van heel ver beneden stijgen de geluiden van de Rue Saint-Honoré omhoog.

De klokkentoren van de Saint-Rochkerk slaat twee uur. Je kijkt op en stopt met lezen, maar lezen deed je allang niet meer. Je legt het boek open naastje neer op het bankje, strekt je arm uit, dooft de sigaret die in de asbak ligt te smeulen, drinkt de kom Nescafé leeg: hij is halflauw, te zoet, een beetje bitter.

Je bent drijfnat van het zweet. Je staat op, je gaat naar het raam en doet het dicht. Je draait de kraan van het piepkleine wastafeltje open, je haalt een vochtige washand langs je voorhoofd, je nek, je schouders. Met ingetrokken armen en benen ga je op je zij op het smalle bankje liggen. Je sluit je ogen. Je hoofd is zwaar, je benen zijn verdoofd.

Later komt de dag van je examen en je staat niet op. Dat is geen weloverwogen handeling, het is trouwens geen handeling maar het ontbreken van een handeling, een handeling die je niet verricht, handelingen die je nalaat. Je bent vroeg naar bed gegaan, je hebt vredig geslapen, je had je wekker gezet, je hebt hem horen aflopen, je hebt minstens een paar minuten liggen wachten tot hij afliep, je was al wakker geworden van de hitte of het licht, of van het lawaai van de melkmannen, de vuilnis-mannen, of van het wachten.

Je wekker loopt af, je verroert geen vin, je blijft in bed, je doet je ogen weer dicht. In aangrenzende kamers beginnen andere wekkers te ratelen. Je hoort geluiden van water, dichtslaande deuren, haastige stappen de trap af. De Rue Saint-Honoré begint vol te lopen met lawaai van auto's, piepende banden versnellingen, korte claxonades. Luiken klappen open, winkeliers halen hun rolluiken op.

Je verroert je niet. Je zult je niet verroeren. Een ander, een tweelingbroer, een spookachtige en angstvallig nauwgezette dubbelganger verricht misschien in jouw plaats één voor één de handelingen die jij niet meer verricht: jij staat op, wast, scheert, kleedt zich en gaat weg. Je laat hem de trappen afstormen, de straat oprennen, in een rijdende bus springen en precies op tijd, buiten adem, triomfantelijk, bij de deuren van de zaal aankomen. Kandidaatsdiploma Algemene Sociologie. Eerste schriftelijk tentamen.

Je staat te laat op. Daarginds buigen vlijtige of verveelde koppen zich peinzend over de lessenaars. De misschien wel ongeruste blikken van je vrienden wenden zich eensgezind naar jouw onbezet gebleven plaats. Jij zult niet op vier, acht of twaalf blaadjes papier zeggen wat je weet, wat je denkt, wat je weet dat er gedacht moet worden over de vervreemding, over de arbeiders, over de moderniteit en over de vrije tijd, over de witte boorden of over de automatisering, over de kennis van de ander, over Marx, rivaal van Tocqueville, over Weber, vijand van Lukacs. Je zou trouwens toch niets hebben gezegd want je weet niet bijster veel en je denkt niets. Je plaats blijft onbezet. Je zult je kandidaats niet halen, je zult nooit aan een doctoraal beginnen. Je zult niet meer studeren.

Je maakt zoals elke dag een kom Nescafé klaar en doet er zoals elke dag een paar druppels zoete geconcentreerde melk in. Je wast je niet, je kleedt je amper. In een roze plastic teiltje leg je drie paar sokken te weken.

Opdrachten

Opdracht 1: op zoek naar het gemeenschappelijk

INTRODUCTIE

In de voorstelling gaat het collectief BOG. op zoek naar het alledaagse en het gemeenschappelijke van het menselijk bestaan. Door zowel in te zoomen op de kleinste details die we met elkaar gemeen hebben alsmede door uit te zoomen en te kijken naar grote thema's als eenzaamheid en verlangen.

Wat zijn kleine details die jullie met elkaar gemeen hebben?

- Ga in groepjes van 4 op zoek naar tenminste 5 voorwerpen die iedereen thuis heeft liggen.

Klassikaal bespreken:

- Wat zeggen de voorwerpen over jullie, wat hebben jullie hierdoor met elkaar gemeen?
- Zouden er ook mensen zijn die die voorwerpen thuis niet hebben? Wat zegt dat?

Bespreek vervolgens in dezelfde groepjes de gewoontes die bij het voorwerp horen.

- Heeft iedereen dezelfde gewoontes, misschien zijn er wel hele kleine verschillen, kijk eens of je die kunt achterhalen.

Klassikaal bespreken:

- Welke verschillen en overeenkomsten zijn er gevonden?
- Waardoor komen die verschillen of overeenkomsten?

Voorbeeld:

Iedereen heeft thuis een tandenborstel, dat zegt dat wij mensen het belangrijk vinden om voor ons gebit te zorgen maar misschien nog wel belangrijker om een goede indruk te maken, een frisse mond, witte tanden.

De kleine verschillen kunnen zitten in hoe iemand poetst of wat voor soort tandpasta iemand gebruikt. Zie het echt als een onderzoek naar kleine gemeenschappelijke details en verschillen en probeer als docent door te vragen over wat dat zegt over de mens, de klas, het groepje, de individu.

Opdracht 2: op zoek naar het ogenschijnlijk onbelangrijke

INTRODUCTIE

‘Dagbladen spreken over van alles, behalve over het dagelijkse. Kranten vervelen me, ik kom er niets in te weten. Wat ze vertellen slaat niet op mij, prikkelt mijn nieuwsgierigheid niet en geeft ook geen antwoord op de vragen die ik stel of zou willen stellen. Wat echt gebeurt, wat we meemaken, het overige, al het overige, waar is dat? Wat elke dag gebeurt en elke dag terugkomt, het banale, het alledaagse, het vanzelfsprekende, het gangbare, het gewone, het ‘onder-gewone’, de achtergrondruis, het gebruikelijke, hoe moeten we daar rekenschap van afleggen, hoe moeten we dat beschrijven?’

Dit is een fragment uit *Nader tot wat?* van George Perec, de schrijver die een inspiratiebron vormt voor de voorstelling. Net als George Perec voelt het collectief BOG. de noodzaak om het dagelijkse, schijnbaar onbelangrijke te benoemen. Dit doen zij in hun voorstellingen veel door middel van taal, maar in hun ‘benoemproject’ gebruikten ze foto’s.

url naar benoemproject: www.bogcollectie.com/benoemproject-2

Laat de foto's zien van het 'benoemproject'

Klassikaal bespreken:

- Wat valt je op aan hoe er benoemd wordt? Welke dingen worden er allemaal benoemd en hoe? Bespreek vooral de verschillende wijzen van benoemen, op eigenschap, vorm, betekenis, indruk.
- Hoe zou je wat er benoemd wordt, ook anders kunnen benoemen?
- Welke foto spreekt je het meeste aan? Waarom?

In duo's zelf laten benoemen (verschillende opties):

- Naar buiten, met post its en mobieltje, terug om een bepaalde tijd (bijv. 20 min) foto's bekijken door middel van doorgeven mobieltje of uploaden naar gezamenlijke google drive link.
- Naar afgebakende ruimte bv schoolplein, gang, evt zelfs lokaal, post it's plakken en met elkaar langs de plekken om het te bekijken.

Klassikaal bespreken:

- Aan de makers: Hoe zijn jullie te werk gegaan? Waarom hebben jullie benoemd wat er benoemd is? En waarom hebben jullie ervoor gekozen het op die manier te benoemen?
- Aan de kijkers: Welke andere dingen zie je nu doordat anderen het benoemd hebben? Zou je het zelf anders doen? Wat zou je anders doen en waarom?
- Aan iedereen: Waarom zou het belangrijk zijn om zulke kleine dingen, te benoemen?

Suggestie:

Het beste zou zijn om naar buiten te gaan, zodat ze met andere ogen naar de openbare ruimte gaan kijken. Het fotograferen is ook een kader kiezen, waardoor je als fotograaf ook kunt spelen met wat je binnen dat kader gaat benoemen. Eerste optie heeft dus de voorkeur tenzij het niet mogelijk is de foto's aan elkaar te laten zien.

Opdracht 3: een handleiding geven

INTRODUCTIE

‘Op een dag als deze, wat later, wat eerder, ontdek je zonder verrassing dat er iets mis is, dat je, om het zonder omwegen te zeggen, niet weet hoe je moet leven, dat je dat nooit zult weten.’

Een fragment uit *Een man die slaapt* van George Perec, waar de voorstelling op gebaseerd is. BOG. maakt theater door in gesprek te gaan met experts en ervaringsdeskundigen door met vele subjectieve ervaringen een zo objectief mogelijke blik op een onderwerp te richten. Nu zijn we allemaal ervaringsdeskundige op het gebied van leven. Maar hoe doe je dat nu eigenlijk? Wat doe je vanzelfsprekend om te leven en wat zijn de tips en tricks die je toepast. Stel je voor dat je bij geboorte een handleiding zou krijgen: **Zó moet je leven.** Wat zou er in staan? Wat zou jij er in zetten?

Schrijf met elkaar een handleiding: Zó moet je leven.

Schrijf individueel 4 vanzelfsprekende dingen die je moet doen om te leven:

- 3 dingen die je vooral niet moet doen en 3 dingen die misschien niet heel vanzelfsprekend maar wel heel belangrijk zijn. Je hebt nu 10 regels/tips.

Maak duo's.

- In het duo bespreek je wat je hebt opgeschreven en van de 8 vanzelfsprekendheden maak je er gezamenlijk 6 van. Van de 6 dingen die je niet moet doen 4 en van de 6 dingen die heel belangrijk zijn ook 4. Je hebt nu gezamenlijk 14 regels/tips.

Klassikaal bespreken:

- Hoe verloopt het proces, hoe bepaal je wat in de handleiding komt? Maak viertallen. Bespreek wat elk duo's heeft opgeschreven (niet individueel!) en maak van de 12 vanzelfsprekendheden 8. Van de 8 dingen die je niet moet doen 6 en van de 8 dingen die heel belangrijk zijn ook 6. Je hebt nu gezamenlijk 20 regels/tips.

Voordragen:

- Draag het als viertal op aan de rest van de klas. Bedenk wie wat zegt, maak een verdeling.
- Spelintentie: jullie hebben eindelijk ontdekt hoe het moet, en jullie willen jullie grootse ontdekking met de rest van de klas delen, oftewel: je moet de klas ervan zien te overtuigen dat jullie 20 regels/tips de beste zijn!

Klassikaal bespreken:

- Zijn alle vanzelfsprekendheden daadwerkelijk vanzelfsprekend? Wat bijvoorbeeld niet?
- Welke regels/tips zijn verrassend?
- Had je zelf graag een handleiding bij geboorte gekregen? Waarom wel/niet?

Achtergrondmateriaal:

De website van Rokus Hofstede, de vertaler van het boek, met info over de uitgave en over andere boeken van Perec (ook interessant voor andere docenten). Url: www.hofhaan.nl/perec-2